

השיעור השבועי

גליון מספר 339

הרב המקומי: הרב"ג רבי יהודה דרעי שליט"א
רב העיר באר שבע

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פרץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית"ל הזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויס רבים מיוחד של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה
20:15	19:30	18:39
20:12	19:28	18:36
20:14	19:29	18:37
20:14	19:29	18:38

פרשת שמייני | כ"ג אדר ב' תשפ"ב

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

לימוד הלכות פסח

הגר"ח קנייבסקי זצ"ל. מומתי לומדים הלכות הפסח. האם אברכים ובני ישיבות צריכים להפסיק מלימודם הרגיל וללמוד הלכות פסח. חשיבות לימוד הבית יוסף. ללמוד ש"ס וגם פוסקים. לא לפסוק מספרי קיצורים. סתם ויש הלכה כסתם לגמרי, וכשדעת היש כרוב הראשונים הלכה כמותם. אם אומרים "אף על פי שיצא מוציא" בברכות השבה. ברכות רעמים וברקים בשם ומלכות. נשים בברכת האילנות. ברכת האילנות באדר או באייר, והדין לתושבי חו"ל שאצלם הפריחה בתשרי. אם נשרו כל הפרחים שוב לא יברך. ברכת האילנות בשבת

את כל המוצרים בכשרות לפסח, או מטעם רבנות טובה, או מטעם בדצ"ס טובים, אבל פעם המצב היה שונה, אני זוכר לפני ששים שנה, היו באים לבית של מרן זצ"ל, 'זה בא בכדו וזה בא בחביתו', והרב הסתכל מה מכיל כל מוצר, ולפי זה היה פוסק להם, זה כשר לפסח וזה לא, אבל היום יש את כל המוצרים בכשרות לפסח, חוץ מחמץ...

שואל כענין

ד. הר"ן (מגילה ב ע"ב מדפי הר"ף ד"ה פורים, ובפסחים ב ע"ב סד"ה העושה) שואל, הרי במסכת מגילה (ד. לב.) אמרו שמשנה רבינו תיקן לישראל שיהיו דורשים בהלכות פסח בפסח, והלכות עצרת בעצרת, והלכות חג בחג, ואם כן דוקא בחג עצמו צריכים לדרוש בהלכות אותו החג, ומדוע אמרו ששואלים בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח? ותיקן הר"ן, שהדרשות על פסח יהיו בחג עצמו, ועד אז יש להמשיך את סדרי הלימוד כרגיל, אבל שלשים יום קודם הפסח זה הזמן הראוי 'לשאל' בהלכות הפסח, אם שני אנשים באים לשאל את הרב שאלה - שואלים אותו הרבה שאלות בדרך אחרי התפלה ופעמים שהוא לא שומע טוב את השאלה ויוצאות מזה בעיות... אחז שואל בהלכות הפסח ואחד בהלכות חנוכה, בימים הללו יענה לזה ששואל בהלכות הפסח, הוא נחשב שואל כענין. וכן כתב כבר רבו הרשב"א (ספ"ד דמגילה).

פסח שונה משאר החגים

ה. מרן הבית יוסף (סימן תכט) - הביאו המשנה ברורה (סק"א) - הביא דברי הר"ן ותיקן, שפסח שונה משאר החגים, כיון שיש בו הלכות מרובות, כמו הלכות בדיקת וביעור חמץ, דיני הגעלת כלים, מצרכי מזון הכשרים לפסח, הלכות ערב פסח וליל הסדר, מה שאין כן בשאר החגים שאין בהם כל כך הרבה הלכות כמו פסח.

תקנה ממקומה לא זה

ו. עוד כתב מרן הבית יוסף ליישב על פי דברי הגמ' בע"ז (ה), שיעקר תקנת חז"ל לדרוש בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח, תיקונה בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר שלשים יום קודם הפסח היו צריכים לבדוק שאין מומים בקרבנות, כדי שתהיה לכולם שהות להביא בפסח קרבנות בדוקים. ואף על פי שבעונותינו אין לנו היום בית המקדש, תקנה ממקומה לא זהה.

שאלה בבעלים

ז. הטורי זהב (סי' תכט סק"א) כתב עוד ליישב, שהדין ללמוד הלכות פסח קודם לפסח שלשים יום הוא נפקא מינה לענין שאלה בבעלים (ב"מ צו.), שבימים אלה הרב נחשב שואל לתלמידים, הוא מקבל משכורת והוא מחוייב ללמד את התלמידים שבישיבתו הלכות פסח, ואם התלמיד שאל

כרב ראשי לתל אביב, לא ידע מהי תנועת עזרא, תנועת בני עקיבא, לא ידע שלומדים בנים ובנות מעורב, ופתאום נפתחו לו העיניים. לכן צריך לדבר בעניני השקפה.

הגר"ח קנייבסקי זצ"ל

א. נקדיש את השיעור לעילוי נשמתו של הגאון הצדיק רבי שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים, רוח ה' תניחנו בגן עדן. כתוב (ישעיהו נ, א) "הַצִּדִּיק אֲבָד וְאֵין אִישׁ שֶׁם עָלָיו לֵב", כשצדיק נפטר הציבור צריכים להתעורר וללמוד מדרכיו, "מִזְקָנִים אֲתַבְנֶנּוּ" (תהלים קיט, ק). מדרכיו של הגאון המנוח ניתן ללמוד מהי שקיעות בלימוד התורה, במשך עשרות עשרות שנים ישב ועסק בתורה בשקיעות עצומה. וכן לומדים מהמנוח את ההשקפה הנכונה שאין לנו שיעור רק התורה הזאת, צריכים ללמוד רק בשיבה קדושה ולהיות שקוע בלימוד. יש אברך שאם לא יקבל משרה יהיה בטלן, אבל האמת שצריך ללמוד תורה לשמה, "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". תראו בשיבת "מיר", יש סבא, בן ונכד, שכולם אברכים, יושבים ולומדים יחד ומזכים את הרבים כל אחד בדרכו. השאיפה צריכה להיות - "שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כִּלְיִי תִי" (תהלים כז, ד), כך היו כל הגדולים שלנו, מה ראינו אצל מרן זצ"ל, הגר"ש אלישיב, הגר"ש אורבך, חכם בן ציון אבא שאול, ראינו שקיעות בלימוד, כל הזמן יושבים ועוסקים בתורה, וזה גם מה שראינו אצל המנוח, שישב עשרות שנים על התורה ועל העבודה. יהי רצון שיעמוד בתפלה על כל עם ישראל, ותהא נשמתו צרורה בחיים. אמן.

מאמתי לומדים הלכות הפסח

ב. בגמרא פסחים (ו): שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ודין זה הובא עוד מקומות בש"ס (פסחים קטז). ראש השנה ז. מגילה כט. לב. סנהדרין יב: ע"ז ה: בבורות נח). הגמרא למדה זאת ממשנה רבנו ע"ה, שבפסח ראשון עמד ודיבר עם ישראל על פסח שני, "אִישׁ אִישׁ פִּי יְהִיָּה טָמֵא לִנְפֶשׁ אוּ בְּדָרְךָ רָחֳקָה לָכֵס אוּ לְדִרְתֵּיכֶם וְשִׁשָּׁה פֶּסַח לֵה', בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְבַּיִם יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ עַל מִצְוֹת וּמִצְוֹתֵי אִכְלָהוּ" (במדבר ט, י"א), והלא יש עוד חודש ימים עד פסח שני, ומכאן לומדים שדורשים בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח. מרן זצ"ל היה מקפיד ללמוד הלכות פסח החל מעיצומו של יום הפורים, היה לוקח שלחן ערוך הלכות פסח, ולומד.

ההכנות לפסח

ג. בעל הלכות גדולות (סימן יא, עמו קעג) ביאר, שבימים הללו לא רק ילמד בעצמו את הלכות הפסח, אלא גם ילמד את ההלכות לבני ביתו. והמאירי (ע"ז ה:) ביאר, שבימים הללו יעשו כל השתדלות שהיא לצורך החג, יתחילו לקנות מצרכים לפסח, וישאירו פינה מיוחדת בבית עם המצרכים הכשרים. וכך היתה עושה הרבנית ע"ה, היתה קונה שק של אורי - אז לא היו שקיות קטנות - ומתחילה לבדוק את האורז בתקופה זו. היום ב"ה יש

¹ האשכנזים בעולם הישיבות רגילים לדבר הרבה על השקפה, וסיפר לי מרן זצ"ל שבצעירותו כאשר למד בישיבת "פורת יוסף", לא דיברו בכלל בענייני השקפה, רק למדו תורה, וכך היה מנהגם של רבני הישיבה - גדולי הדור לפני שמונים שנה, מהם חכם עזרא עטיה, חכם שלמה לניאדו, חכם יעקב עדס, וכשמרן נבחר לכהן

מהרב בהמה - פעם לא היו מכוניות - והיא נפלה לתוך בור ומתה או ניזוקה, פטור, כי נקרא בגדר "בעלי עמו".

קריאת התורה

ה. הגאון רבי בצלאל זולטי בספרו משנת יעבץ (בהקדמה לחא"ח) האריך לבאר, שמה שאמרו משה רבנו תיקן להם לישראל שיהיו דורשים בענייניו של יום הלכות פסח בפסח הלכות חג בחג וכו', הכוונה שבכל חג וחג יקראו בספר תורה על ענייניו של החג. ובאמת לפי הב"ח (ס' תרפה סק"א), כל קריאה בתורה בשבתות ובימים טובים היא הלכה למשה מסיני, אמנם רבים חלקו עליו, אבל זו סייעתא לדברי הרב זולטי. ואילו הלכות למעשה ילמדו שלשים יום קודם החג.

שואלים או דורשים

ט. הטור (ריש סימן תכט) העתיק את ההלכה בזו הלשון: תניא, שואלים "ודורשים" בהלכות פסח קודם הפסח שלשים יום. אולם מרן השלחן ערוך (סעיף א) כתב: "שואלים" בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. מרן לא כתב "דורשים", ונקט כגירסת שני עמודי ההוראה הרי"ף (פסחים ב:) והרא"ש (פסחים פ"א ס"ח) שגרסו רק "שואלים", ומשמע שמרן נאמן לתירוץ שהביא בבית יוסף בשם הרשב"א והר"ן, שדין זה נאמר על שואל כענין, אבל לא צריכים להפסיק את סדרי הלימוד הרגילים. נפקא מינה לכוללים וישיבות, אברכים שרוצים בסוף הזמן ללכת למבחן על איסור והיתר, או בחורים שלומדים בישיבה מסכת גיטין או קידושין, האם צריכים להפסיק מלימודם וללמוד הלכות פסח? לפי דברי הטור שגרס "דורשים" צריכים להפסיק וללמוד הלכות פסח, אך ההלכה היא כדעת מרן השלחן ערוך שגרס רק "שואלים", ולכן אינם צריכים להפסיק.

דעת המשנה ברורה אינה לשיטתנו

י. הרב משנה ברורה בביאור הלכה (ד"ה שואלים) תמה על מרן, איך הסתמך על הרשב"א והר"ן, הלא הם דעה יחידה נגד רבים מהראשונים, והם רש"י והתוס' (מגילה ד.), שאילתות דרב אחאי גאון (פרשת צו שאילתא עח), בעל הלכות גדולות (הג"ל), ספר העיטור (הל' בעיור חמץ דק"כ ע"א), אור זרוע (ח"ב הל' פסחים סי' רנו ד"ה טענה) [א.ה. אמנם באו"ז ח"א (אלפא ביתא ס"ס מא) גרס "שואלין" בלבד], ספר הרוקח (הל' פסח סימן רמד), כולם סוברים שדורשים בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח, כי הלכות הפסח מרובות. לפי דברי הביאור הלכה בחורי הישיבות צריכים להפסיק את סדר לימודם וללמוד הלכות פסח. אולם אחר אלף אלפי המחילות מכבודו שהיה גאון עולם, היאך חלק על השלחן ערוך בטענה שזו סברא יחידה, הלא נעלם ממנו שכן דעת עשרה ראשונים, שאין חיוב לדרוש בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח, והם הרשב"א והר"ן, ושלשת עמודי ההוראה - הרי"ף והרא"ש הנ"ל וכן משמע דעת הרמב"ם כדלהלן, וכן הריטב"א (מגילה ד.), הרמב"ן (בריטב"א שם), מהר"ם חלאווה (פסחים ו:), הרשב"ץ (יבין שמועה דף כג ע"ד, מן אבות פ"ה דאבות), המאירי (פסחים ו:). לפי זה התלמידים יכולים להמשיך בלימודם הרגיל עם כל החשק.

דעת הרמב"ם

יא. כך משמע גם מהרמב"ם, מדוע הרמב"ם לא כתב בשום מקום בהלכות פסח את ההלכה המוסכמת בגמרא ששואלים ודורשים בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח? משמע שלא גרס שדורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. יותר מכך, הרמב"ם (פ"ב מהלכות חמץ ומצה ה"ט) כתב, המפרש בים והיוצא בשיירה תוך שלשים יום לפסח זקוק לבדוק את החמץ - בודק בלילה לאור הנר ובלי ברכה - קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק, ומקורו מהגמרא בפסחים (ו:), שם למדו דין זה מהדין ששואלים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. ומכך שהרמב"ם הביא את דין המפרש בים, ולא הביא את מקור הדין ששואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, משמע שלא גרס כן. עוד כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' אישות ה"ה), קידש אשה ואמר לה על מנת שאני תלמיד - תלמיד חכם, לא תלמיד תיכון... אין אומרים כבן עזאי וכבן זומא - שתורתו אומנותו - אלא כל ששואלים אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו, ואפילו בהלכות החג שמלמדים אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג, כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. ע"כ. הרי שבדרך אגב הזכיר ענין זה שדורשים בהלכות החג סמוך לחג, אבל לא כתב שדורשים בהלכות הפסח שלשים יום, ועוד שנראה מדבריו שגם דבר זה שדרשו סמוך לחג היה מנהג בעלמא ולא תקנה, ומשמע שנאמן לשיטת רבו הרי"ף שלא גרס "ודורשים".

מה ללמוד בכולל ערב

יב. לכן להלכה ולמעשה האברכים ובני הישיבות ימשיכו ללמוד כרגיל, ולא יפסיקו ללמוד כל היום הלכות פסח. אמנם בלילות יקדישו את הזמן ללמוד הלכות פסח, שלא יגיעו לפסח כעמי ארצות. לפעמים באים אלי אברכים אחרי התפלה ושואלים שאלות, ואני מתפלל עליהם, וכי לא

ראית חזון עובדיה או ילקוט יוסף? מה אתה שואל? תפתח ותראה! לפני קרוב לחמשים שנה בשנת תשל"ד, תשל"ה, היה לנו כולל ערב, וכל אחד למד שם מה שרוצה, יש כולל ערב שמכריח את האברכים מה ללמוד, אבל במשך כל היום אברך לומד מה שדורש ממנו ראש הכולל, אבל בלילה מן הראוי לתת לו ללמוד מה שרוצה, ובתנאי שילמד עם חברותא, שלא יחלום ויירדם... לכן מהיום עד ערב פסח יקבעו חברותא וילמדו הלכות פסח, וכדאי ללמוד את ההלכות מהמקור בבית יוסף. מרן זצ"ל סיפר לי, שכשהיו בחורים צעירים בגיל 15, היו לומדים בישיבת פורת יוסף לפני כל חג - חנוכה ופורים ופסח וכו' - בסדר ג' את הלכות החג מהבית יוסף.

"כל מעיינכם יהיה בבית יוסף"

יג. סיפרתי כמה פעמים, כאשר ראש ישיבת פורת יוסף חכם עזרא עטיה היה מגיע לישיבה, היינו בחורים צעירים בישיבה קטנה, והוא היה הולך בין הספסלים ואומר לנו: תלמדו הרבה בית יוסף, כל מעיינכם יהיה בבית יוסף! בחור בישיבה קטנה עדיין לא יודע צורתא דשמעתא, וכי ילמד בית יוסף? אלא התכוין לומר לנו, שכאשר נגדל ונהיה אברכים ונהיה כבר חזקים בלימוד הש"ס, עיקר לימודינו יהיה בבית יוסף.

חשיבות ידיעת התורה

יד. הרב חפץ חיים היה אומר תמיד, כי היסוד הוא ידיעת התורה ובקיאיות בש"ס ופוסקים, ואם תורת ה' "תמימה" ואתה יודע את כולה, אזי היא משיבת נפש (ספר תנועת המוסר ח"ד תחילת פ"ד. וראה בספר חפץ חיים על התורה עמ' קכו וע"ע עמ' רכו. הובא בס' בתורתו יתגה ח"א עמ' קמז). היום בישיבות לא כל כך מתמקדים בידיעת התורה, כי מפחדים שאם ילמדו רק גמרא עם רש"י ותוס' יהיו שטחיים, ולצערנו יש כאלה אנשים, לכן צריכים ללמוד את הש"ס בהבנה, ויחד עם זאת להקיף את דברי הפוסקים, ברכי יוסף, מחזיק ברכה, חקרי לב, פתח הדביר, רבי עקיבא איגר, חתם סופר, תורת חסד מלובלין, רב פעלים, ועוד.

באיזה גיל מרן זצ"ל גמר את הש"ס

טו. סיפרתי כמה פעמים, בשבת אחת לפני האחרונה שמרן זצ"ל היה איתנו כאן עלי אדמות, זכיתי להיות אצלו בשבת, בליל שבת אחרי הסעודה ביקש שאקח אותו לספריה ואמר: תביא לי את הנודע ביהודה, והתחיל ללמוד... ותוך כדי הלימוד היה נאנח מכאבים, אומר: אי! אי! וממשיך ללמוד... הוא שבר את הגב ובמשך שלשה חדשים סבל מאד, וכיפר ביסוריו על עם ישראל. מי שכואב לו הגב, לומד דברים קלים, בן איש חי, כף החיים, או ילקוט יוסף... אבל מרן למד נודע ביהודה! אתם יודעים מה זה? דברים עמוקים, קושיות, סתירות בגמרות, תירוצים, ישב ולמד תשובה אחרי תשובה עד השעה אחת בלילה. לפתע סגר את הספר, הרים את עיניו וראה אותי יושב בחדר הסמוך, אמר לי: אתה עדיין ער? תבוא אלי! התיישבתי לידו, ואולי זו היתה השיחה הארוכה האחרונה שלי אתו. מרן פנה אלי ושאל: תגיד, אתה יודע באיזה גיל גמרתי ש"ס? לא, אף פעם לא סיפרתי לנו, מעניין לשמוע... אמר לי: גמרתי את הש"ס בפעם הראשונה בגיל 15, ובפעם השניה בגיל 19, שאלתי אותו: עם תוס'? אמר: בוודאי! ובאיזה גיל התחלת? בגיל 9! כל הילדים שיחקו מחבואים ותופסת וסטנגה והוא ישב ולמד עוד מסכת ועוד מסכת. רואים את השאיפות שהיו לו להקיף את התורה.

"איך לא ראה זית רענן?!"

טז. תמיד מרן זצ"ל היה מחדיר בנו את ידיעת התורה, ואם לא היינו יודעים תשובה של איזה פוסק, היה מעיר לנו. פעם למדתי אתו סימן ש"ח דיני מעשה שבת, ולפתע צעק עלי: איך לא ראית תשובת זית רענן? האמא הרבנית היתה במטבח ושמעה את הצעקה, באה מיד ואמרה: למה אתה צועק עלי? השיב: הוא לא ראה זית רענן! טוב, כולם כמוך? מה אתה רוצה?... ידיעת כל התורה היתה בדמו של מרן, ולא רק לימוד הש"ס הרבה פעמים, אלא גם ידיעת תשובות הפוסקים, ראשונים ובית יוסף וכל האחרונים.

אין לפסוק מספרי קיצורים

יז. כתב בספר משכנות הרועים (מערכת ח אות נט), מי שלמד שלחן ערוך לבד וטעה בהלכה, הדעת נוטה שיהא נידון כשוגג ולא כשוגג, כי היה לו ללמוד בית יוסף. אבאי דוגמא למשל, לפני כמה שנים היה כנס של כל משגיחי הכשרות, ונתתי להם שיעור, היה נוכח שם משגיח כשרות אחד באיזה מלון, שהוא בעל תשובה עם פראק, לא למד הרבה אבל מרגיש את עצמו רשכבה"ג, ובאמצע השיעור קם ואמר: הרב, אם באים למלון ספרדים ועושים עבורם מלאכות האסורות בשבת, אני לא מעיר להם, מותר להם ליהנות מהמלאכות הללו, ורק על מלאכת מבשל אני מקפיד, אבל על האשכנזים אני מחמיר גם על שאר המלאכות, על הדלקת תאורה וכו'. אמרתי לו: מה ההבדל בין אשכנזים לספרדים, הלא היסוד לדינים אלה מתוספתא (שבת פ"ב ה"ט) מפורשת, והובאה כמה פעמים בש"ס (שבת לח. חולין

טו. כתובות לד. גיטין נג: בבא קמא עא.), והוא דין מוסכם שאין עליו חולק. אמר לי, מרן השלחן ערוך (סימן שיה סעיף א) כתב "המבשל" בשבת, ורק הרמ"א (שם) הוסיף "או שעשה אחת משאר מלאכות". אמר והתיישב, לא המותין לשמוע מה אנו אומרים על כך, אלא פסק בביטחון. אמרתי לו: עליך כתב המהרש"א (סוטה כב.) שמי שמורה הלכות מתוך שלחן ערוך וספרי קיצורים הוא בכלל מבלי עולם! אדם שלא הגיע להוראה ומורה זה חמור (ע' בגמ' סוטה שם), אם היה לומד כמה שנים בית יוסף, היה רואה שאין הבדל בין בישול לשאר מלאכות, ומה שכתב בשלחן ערוך "המבשל" נקט את לשון התוספתא, וסמך על המעיין בבית יוסף שיראה שם מפורש שהוא הדין לשאר מלאכות, ונמצא שאין בזה מחלוקת מרן והרמ"א, ואין ההבדל בזה בין הספרדים לאשכנזים. רואים שאדם שלא לומד את ההלכה ממקורותיה, יכול לדייק דיוקים שאינם נכונים ולטעות בהלכה.

סתם ויש הלכה כסתם

יח. עוד דבר, ישנו כלל ידוע, סתם ויש הלכה כסתם לגמרי, וכלל זה הוא מוסכם בספרי בעלי הכללים, הרמ"ע מפאנו (ס"ז צו) הוא הראשון שכתב כלל זה, היה בן דורו של מרן, וכשמרן נפטר הרמ"ע היה כבן שלשים, והוא כותב: דע כי המחבר ההוא רבן של בני גולה זה דרכו בשלחן ערוך, מה שסתם תחלה להחריף הוא פסק גמור ומוחלט לפי סברתו, ולא זכר הסברה השניה אלא לחלוק כבוד לבעלה, במקום שרבים וגם טובים סוברים כמותה, וגם מקצת קהילות נוהגים כן. ומעתיקו החלקת מחוקק (אהע"ז ס"א ס"ק יא). והחיד"א במחזיק ברכה (ו"ד ס"ט אות ב) ובברכי יוסף (או"ח ס"א בסו"ד ברכה סק"ב), והיד מלאכי (כללי השלחן ערוך אות יז), ועוד.

דעת היש כרוב הראשונים

יט. והנה כתב הב"ח (או"ח ס"ד רסח) חידוש, שכאשר סברת היש אומרים היא סברת רוב הראשונים, הלכה כדעת היש אומרים נגד הסתם, כי בודאי דעתו של מרן היתה לפסוק כרוב הפוסקים, וסמך על המעיין בבית יוסף. וכן כתבו המאמר מורדכי (שם סק"ג) והיד מלאכי (כללי הש"ע אות יז). וכן כתבו הראשון לציון הגאון רבי יוסף חזן בשו"ת חקרי לב (תאו"ח ס"ח נד). וכן כתבו הפתח הדביר (ח"א ס"ד קכח ס"ק כח) - מגדולי רבני איזמיר לפני כמאה וחמשים שנה, והגאון רבי אליהו חזן - היה אב"ד בירושלים לפני כמאה ועשרים שנה - בשו"ת תעלומות לב (ח"ג דף ק"א ע"ג). וזה מחזק את העניין ללמוד את ההלכה ממקורותיה בבית יוסף, כי אם ילמד רק מתוך שלחן ערוך ומשנה ברורה, יחשוב שלעולם הלכה כדעת הסתם.

הנהגת החזון איש

כ. כתב הגאון הרב ואזנר בשבט הלוי ח"ב (ס"ו ז): פעם אמר לי גאון ישראל החזון איש ז"ל באחד משיחותיו אתי, כי בנעוריו למד הרבה טור ובית יוסף, והיו חבריו מלעיגים עליו ואמרו שיהיה מלמד תינוקות, וסיים ואמר: ברוך ה' כי נעשיתי מה שנעשיתי. גם בספר הספדו של חכם (עמוד רסט) הביא בשם החזון איש שאמר, שאם מרן הבית יוסף היה חי בדורנו, מה אנשים היו אומרים עליו, הנה עוד איזה מלקט, אבל צריכים לדעת שהבית יוסף אינו מלקט, אלא זהו הרב'ה הגדול שלנו, הוא למד כל סוגיא בעיון עמוק ואמיתי, וידע להבין היטב את הראשונים. ועוד כתב הרב ואזנר (בהסכמתו לספר שלום ירושלים): ומעיד אני על שמים וארץ, שזיכתי להכיר רוב גדולי ישראל ממדינות שהיו מקום תורה וכן הרבה מאד בחורים מופלגים ביותר, וכל אלו הגדולים והמופלגים נודע לי שזכו לכך על ידי שהרבו לקנות רוב או כל מסכתות הש"ס בבחירתם, ולא פסיק פומייהו מגירסא. חשוב ללמוד את הלמדנות של הישיבות, זה מחדד את השכל שלא יטעה וידמה מילתא למילתא לא נכון, אבל בהמשך צריך להתמקד בהיקף התורה.

הנהגת ר' חיים מבריסק

כא. גם על הגאון רבי חיים מבריסק כתב נכדו הגאון רבי משולם סאלוויצ'ק (שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה עמ' נז): והגאון רבי חיים ז"ל בצעירותו היה לומד שני סדרים ביום, כל אחד של שש שעות, ובכל סדר היה לומד שנים עשר דפים גמרא, ודרך הלימוד שלו היה גמרא, רש"י, תוס', רמב"ם, רא"ש, טור ובית יוסף. וכשהיה כבן תשע עשרה שנה היתה לו ידיעה ברורה בכל הנה"ל. ועוד הובא שם (עמ' מט): פעם נסע הגאון רבי חיים ז"ל לעיר קובנה ברכבת, ולידו ישבו בחורים ודיברו בלימוד, זה אומר ככה וזה אומר ככה, פנה אליהם ר' חיים: למה אי אפשר לפרש הגמרא כפשוטה? ענו לו הבחורים: ניכר שאתה מן הדור הישן שלמדו פשט, אבל לנו יש את דרך הלמוד של ר' חיים להגיד בכל דבר הסברה בזה. כשהגיעה הרכבת לקובנה ראו הרבה אנשים שבאו לקבל פנים, ושאלו למי הקבלת פנים, ואז נודע להם שר' חיים בא ברכבת הזו והוא בעצמו האיש שדיברו עמו. ע"כ. צריך

ללמוד בלמדנות, אבל לא להגזים ולדחוק דחקים שאינם אמיתיים, ולחזור שוב ושוב על גדרים, אלא לעשות הכל במידה ובמשקל, ולהתקדם הלאה.

ברכת האילנות

כב. נדבר כמה דברים בהלכות ברכת האילנות. אמרו בגמרא בברכות (מג:), היוצא ביום ניסן וראה אילנות מלבלבים - כלומר מוציאים פרחים - אומר "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם". נוסח זה הועתק ברמב"ם (פ"י מהלכות ברכות הלכה יג) ובטור ובשלחן ערוך (סימן רכו).

ברכת השבח על התחדשות הבריאה

כג. ברכת האילנות היא ברכת השבח, שמשבח את הקב"ה על ההתחדשות של הבריאה, מי שנוסע בכביש ירושלים תל אביב, רואה מימין ומשמאל את השקדיה פורחת, עצים מלבלבים עם פרחים יפים, ומי שהולך לפרדסים, רואה עצי קלמנטינות ותפוזים, עם פרחים יפים וריח טוב. לדעת הראב"ה (סימן קכ) - רבינו אבי העזרי, מגדולי הראשונים - יש לברך את הברכה הזו כל שלשים יום, וכמו שיש אומרים לגבי ברכת משנה הבריות על קוף ופיל (ע' שו"ת הראש"ל ח"א תאו"ח ס"ב). אולם המורדכי (ברכות מג:) והגהות מיימוניות (פ"י מהלכות ברכות אות ט) וספר הפרנס (סימן שצו) ועוד, כתבו שיברך ברכה זו פעם אחת בשנה. וספק ברכות להקל.

אף על פי שיצא מוציא בברכות השבח

כד. אדם שכבר בירך ברכת האילנות, ובא חבירו ומבקש ממנו: תברך בשבילי ברכת האילנות ותוציא אותי ידי חובה. אומר לו: כבר בירכת! אומר לו חבירו: אתה לא יודע את דברי הגמרא ב"ה (טז). "אף על פי שיצא מוציא", אפילו שיצא ידי חובה יכול לחזור ולהוציא ידי חובה את האחרים. הוא לומד רק גמרא ולא יודע על מה זה נאמר, אבל באמת יש בזה מחלוקת ראשונים, לדעת הריטב"א (שם) גם בברכות השבח נאמר דין "אף על פי שיצא מוציא", כגון מי שכבר בירך על בית הקברות "אשר יצר אתכם בדין"², ובא חבירו וביקש ממנו שיוציאו ידי חובה, לפי הריטב"א יכול לברך בשבילו. וכן מי שיצא מבית הכסא ובירך "אשר יצר", ובא חבירו שלא יודע ברכת אשר יצר בעל פה, והוא נמצא במטוס ואין לו סידור, ומבקש ממנו שיוציאו ידי חובה, לפי הריטב"א יכול לברך בשבילו. אולם לדעת המאירי (שם) כל דין "אף על פי שיצא מוציא" נאמר על ברכות המצוות, כי מה שמוציא ידי חובה את חבירו הוא מדין ערבות, שכל ישראל ערבים זה לזה, ודין ערבות שייך במצוות שהוא מחויב בהן, כגון סוכה ולולב, קידוש והבדלה, מה שאין כן בברכות השבח שאינן חובה גמורה, אם לא רואה לא משבח, ולכן אין בזה דין ערבות.

ספק ברכות להקל

כה. אמנם יש חכם אחד מבני ברק שפסק כדברי הריטב"א שאף בברכות השבח אף על פי שיצא מוציא, אבל מרן זצ"ל ביבע אומר חלק ט' (תאו"ח ס"ג אות ב) כתב: הנה אזכרה ימים מקדם שנשאלתי בימי חרפי מאת מורי הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל ראש ישיבתנו פורת יוסף, אודות מי שבירך ברכת הלבנה אם יכול לחזור ולברך להוציא אחרים ידי חובה, ובו בפרק השבתי לו שהיא מחלוקת הראשונים וכו', וסיים שאומרים בזה ספק ברכות להקל.

ברכות רעמים וברקים

כו. על כן, מי ששומע רעמים, מברך בשם ומלכות "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וכן אם רואה ברקים, לכתחילה צריך לעמוד - הלכך נמרינה מעומד - ולברך בשם ומלכות "עושה מעשה בראשית". שלא כדעת הבן איש חי (פרשת עקב אות טז) שלשיתו אין לברך על הברקים והרעמים בשם ומלכות, אבל להלכה חבל לאבד מצוה כזו יקרה, רק יוודא ששומע רעמים, ולא מטוס, או שמזיזים כסא בקומה מעליו... והנה בא חבירו שפוסק כדעת הבן איש חי ומבקש ממנו: אני לא מברך, תחזור לברך בשבילי. הדין הוא שלא יחזור לברך בשבילו, כי בברכות השבח אין אומרים "אף על פי שיצא מוציא". והוא הדין לגבי ברכת האילנות, שאם תבוא אליו אשתו ותבקש ממנו להוציא ידי חובה, והוא כבר בירך, לא ישוב לברך בשבילה.

נשים בברכת האילנות

כז. גם הנשים חייבות בברכת האילנות כמו האנשים, יש בזה שוויון זכויות, לא צריך להגיע לבג"ץ... שהרי כתב הטורי אבן (מגילה כ:), שמצות ביכורים אינה מצות עשה שהזמן גרמא, מכיון שאין זה תלוי בתאריך, אלא מצד המציאות שאין פירות חדשים לקיים בהם מצות ביכורים, ומצות עשה שהזמן גרמא היא דוקא במצוה שבעצמותה יש לה זמן קבוע. ועל פי זה יש לומר שנשים מברכות ברכת האילנות, כי אינה תלויה בזמן קבוע, אלא חכמים דיברו לפי המציאות שהפריחה בחודש ניסן.

תבוא לרחוב צפניה

כח. יש חכם אחד מבני ברק שאומר: אין זו צניעות שאשה תברך ברכת האילנות. אבל מה הבעיה שתברך ברכת האילנות? וכי היא צריכה לעמוד

ואסף אתכם בדין, ויודע מספר כולכם, והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם, ברוך אתה ה' מחיה המתים". בדרך כלל יש בפתח בית הקברות את נוסח הברכה.

² מי שלא היה בבית הקברות - דהיינו שלא עמד בין הקברים, כי אם ראה מחלון המכונית לא נחשב - שלשים יום, או שנוסף שם קבר חדש, מברך "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין,

בתוך הגברים לברך? תעמוד בצד ותברך, או שתבוא לגינה פרטית של השכנים ותברך שם. {אין בזה בעיה של הזיק ראייה, וכמו שכתב הרמב"ם בתשובה (סימן מו)}. יש יהודי אחד מרחוב צפניה, שכבר שנים רבות שם שלט בחצר ביתו עם נוסח ברכת האילנות, ומי שעובר ברגל ברחוב צפניה יכול לעמוד ולברך, וגם האשה יכולה ללכת לשם ולברך, ולא תפסיד את המצוה היקרה הזו.³

ברכת האילנות בתשרי

כט. לפי האמור שברכת האילנות אינה מצוה שהזמן גרמא, אלו שגרים בארגנטינה וכדומה שאין להם פריחה בניסן, אלא בזמן אחר כגון בחודש תשרי וחשוון, יברכו ברכת האילנות בזמן הפריחה אצלם, כי חכמים לא קבעו ברכת האילנות דוקא בניסן, אלא שברכו המקומות הפריחה היא בניסן, אבל במקומות אחרים יברכו בזמן אחר. ואם כבר בירך בארץ בחודש ניסן, וטס לארגנטינה, לא יברך שוב בחודש חשוון, כי תקנו לברך ברכה זו פעם בשנה בלבד. וכן מי שרואה בחודש אדר את לבלוב האילנות וחושש שבניסן לא יראה, כגון שיטוס לחו"ל, יכול לברך ברכת האילנות, וכן מי שלא בירך בניסן מאיזו סיבה, יכול לברך בחודש אייר.

נשרו כל הפרחים

ל. מברכים על האילנות כל עוד יש בהם פרחים ולא גדלו הפירות, אבל אם כבר נפלו הפרחים והתחילו לגדול פירות, לא יברך. יש חכם אחד מב"ב שכתב,

שאף אם נפלו כל הפרחים, כל עוד הפירות לא גדלו עד שנהיו ראויים לאכילה, יכול לברך, וכתב כן על פי דברי הפרי מגדים (סימן רכו באש"א) שהעתיקוהו כמוהו אחרונים. אולם בספר האשכול (עמ' סח) - אחד הראשונים - כתב מפורש: ואם לא ראה הפרח, אלא אחר שנפל ראה התחלת גידול הפרי, אינו מברך. וכן סוברים כמה אחרונים, וכן מתבאר מדברי הראשון לציון הגאון רבי רפאל מיוחס בכ"ר שמואל - לפני כ-270 שנה - בספרו פרי האדמה (דף ל), שהוצאת הפרח היא לפני חנטת הפרי, כנאמר "ויוצא פרח ויצץ ציץ" (במדבר יז כג), וכפי שפירש רש"י שם, שהוא חנטת הפרי כשהפרח נופל. וגם לגבי ברכת האילנות שאמרנו אילני "דמלכלבי", היינו דוקא עם פרחיהן ולא לאחר מכן. וכן כתב רבינו יוסף חיים (ס' אורח חיים על הגש"פ עמ' יא). וכן כתב מרן זצ"ל בספרו חזון עובדיה על פסח (עמ' כו).

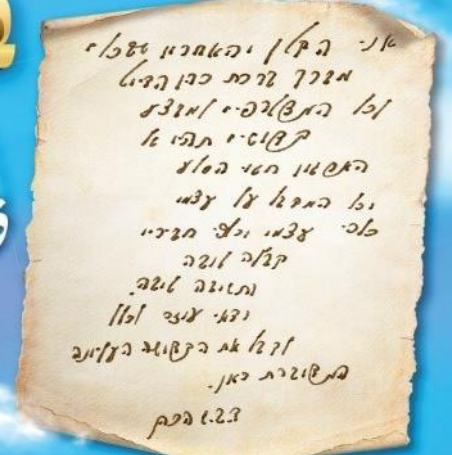
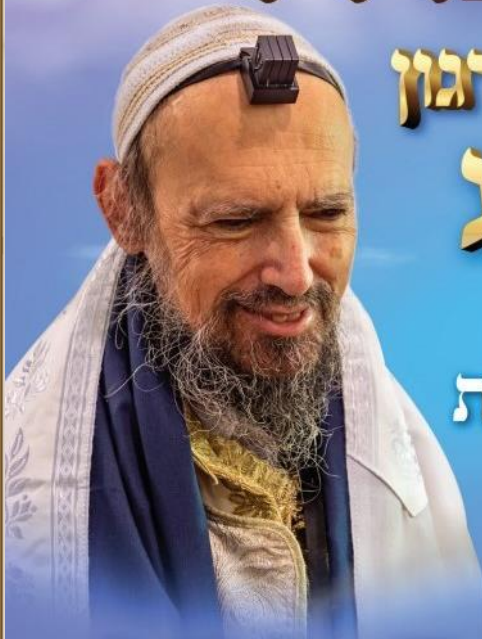
ברכת האילנות בשבת

לא. השנה ראש חודש ניסן חל בשבת הבאה, אמנם רבינו יוסף חיים⁴ (ידי חיים עמ' י, אורח חיים עמ' ז) והפך החיים (ס' שלו ס"ק סב) ועוד, החמירו בזה מסיבות שונות, אבל מרן זצ"ל כתב בחזון עובדיה (פסח עמ' כג) פסק להקל, וכתב: וכן הוריתי הלכה למעשה בשנת התשנ"ה שחל ראש חודש ניסן בשבת, ובירכנו בשבת ברכת האילנות ברוב עם כמנהגינו תמיד לברך ביום ראש חודש. ע"כ. ובע"ה בשיעור הבא נרחיב בזה יותר.

קדושים תהיו

מבצע עולמי של ארגון בחקגי הסלע

להגנה, לשמירה,
לביטול הגזירות הקשות
ולהחשת
הגאולה ברחמים

052-7151890

קבלו קבלה והצטרפו עכשיו
ושמזתיכם יועברו לברכה
למרר הגה"ק הרב דב הכהן קוק שליט"א

עמ' כ, שבת ד עמ' עט), אלו השגות נפלאות! ואותו בחור צעיר אומר "אני פוסק" כמו הבן איש חי... מי אתה שתפסוק?! הוא מחליט לפסוק כמו הבן איש חי כי רוצה לעשות רוח כאילו הוא חסיד ומקובל... הבן איש חי היה גדול הדור, אבל אנחנו קיבלנו הוראות מרן השלחן ערוך! [בני הישיבות צריכים להבין, אין לנו גדול כמו מרן זצ"ל, עם כל הכבוד לכל מיני רבנים, אף אחד מהם לא הגיע לקצה גדלותו של מרן שהקיף את כל התורה, בכל נושא שעסק בו הקיף את הכל, ומעולם לא טעה בסברא, העיון מובלע אצלו, כי הכל היה ברור אצלו ולא ראה לנכון להרחיב בסברות. תראו בספרים סתרת הבית איך הקיף כל נושא. מבטל הרעיון! האם יש מישהו בדור הזה או בדור שלפניו שהקיף כל כך הרבה תורה, בכל כך הרבה נושאים? הספרדים צריכים להפסיק להיות נחיתים ולהחשיב רק רבנים אשכנזים, עם כל הכבוד להם, כמו מרן לא היה בהיקף ובהבנה בהירה! ואמר לנו פעם הרב יהושע פאלק, כי אם לאשכנזים היה רב כמו מרן זצ"ל לא היה הולך על רגליו, אלא היו מרימים אותו על כפיים מרוב הערצה. רק הספרדים נחיתים ולא יודעים להעריך מספיק את מרן זצ"ל. יבוא יום וכולם, כולל קול יעקב וכולל חזון איש ופונבז'י, ידעו להעריך מי היה מרן זצ"ל].

³ בדברי הוזהר הקדוש (פרשת בלק דף קצו ע"ב) מבואר, שמי שמברך ברכת האילנות מברר את הניצוצות ועושה דבר גדול. מרן זצ"ל היה מספר בשיעור שלו כאן בבית הכנסת היזדים, מן הסתם הזקנים זוכרים, מעשה שהיה עם רבי יעקב ענתבי שהיה רב בדמשק לפני יותר ממאתים שנה, והיה חסידא קדישא ומקובל גדול, שנה אחת הלך עם קהילתו המקובלים לברך ברכת האילנות באיזו גינה של אחד מעשירי העיר, וקיבל אותם בסבר פנים יפות. בשנה הבאה שוב הלכו לאותה גינה, אך הפעם עמד בעל הבית ולא נתן להם להיכנס, מה קרה? שנה שעברה אחר שברכתם ברכת האילנות והלכתם, כל האילנות התייבשו, כי הם בררו את כל הניצוצות ואותם הגלולים שהיו באילנות באו על תיקונם.

⁴ הבוקר בא אלי בחור ישיבה ואמר: אני אומר בישיבה הלכות של מרן זצ"ל, ויש בחור אחד שמפריע ואומר שפוסק כדעת הבן איש חי, איך לנהוג אתו? אמרתי לו: וכי הוא פעם קרא תשובה ביביע אומר וראה איך מרן מתווכח עם הבן איש חי, וכי ענה על כל מה שמרן השיג על הרב פעלים ביביע אומר ח"י (הא"ח סי' נה), וכי קרא את כל מה שהרב כתב לגבי ברכת האילנות בשבת (יח"ד ח"א סי' ב, חזו"ע פסח

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר. 2. העברה בבית 0546888382 ולציון: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק: <https://nedar.im/7004246> ולציון: עבור "השיעור השבועי". 4. פלא: 0775676076 (הרב דוד).